

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. นโยบายการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. แนวปฏิบัติการดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน
3. การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ข้อมูลพื้นฐานในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

นโยบายการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แต่เดิมโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทางกรมสามัญศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงได้มีนโยบายในการที่จะดำเนินการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งแก่นักเรียน โดยได้กำหนด ยุทธศาสตร์ให้โรงเรียนจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเร่งแก้ปัญหาเสพติดและเพศศึกษา ในโรงเรียนโดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน (กรมสามัญศึกษา, 2545, หน้า 9) ตามนโยบายดังกล่าว กรมสามัญศึกษากำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาดำเนินงาน จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและใกล้ชิด โดยในระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2543 กรมสามัญศึกษาร่วมกับกรมสุขภาพจิตได้ทดลองการใช้ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับโรงเรียนนำร่อง 7 โรงเรียน ในระยะที่ 2 เป็นระยะขยายผลการศึกษา ในปีการศึกษา 2544 กรมสามัญศึกษาได้มอบนโยบายให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด จำนวน 2669 โรงเรียน ดำเนินการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกโรงเรียน และมีการติดตามผลในระยะที่ 3 เพื่อให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพ ต่อมาในปี พ.ศ.2546 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนมัธยมศึกษาจึงได้มาอยู่ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกัน โรงเรียนมัศึกษาก็ยังดำเนินการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่จะต้องมีส่วนร่วม ช่วยกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพในการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่อไป ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ เทคนิค วิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นอย่างดี มีการประสานงานซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจตรงกันในการที่จะดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันครู อาจารย์บางคนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ของครูแนะแนว หรือดูแลรับผิดชอบเฉพาะนักเรียนที่เป็นที่ปรึกษา ส่วนนักเรียนคนอื่น ๆ ครูอาจารย์ก็จะละเลยไม่ให้การดูแลช่วยเหลือ นอกจากนี้ครูอาจารย์บางคนก็ถือว่าการอบรมดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง ส่วนผู้ปกครองก็จะทำงานจนไม่มีเวลาดูแล อบรม สั่งสอน ช่วยเหลือบุตรหลานของตนจึงทิ้งให้เป็นภาระหน้าที่ของทางโรงเรียน ส่วนชุมชนก็มองว่านักเรียนไม่ใช่บุตรหลานของตนจึงไม่ให้ความสนใจที่จะช่วยกันดูแล ฉะนั้นในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะให้มีประสิทธิภาพบุคลากรทุกฝ่าย ทุกคนต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจประสานงานซึ่งกันและกัน โดยไม่คิดว่าเป็นภาระหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดอีกผู้หนึ่งก็คือ ผู้ปกครองนักเรียนที่จะสามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดียิ่งนักเรียน

ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแบบไร้พรมแดน มีการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ทำให้นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารและอารยธรรมต่าง ๆ จากต่างประเทศมากมาย ส่งผลให้นักเรียนได้รับค่านิยมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตทั้งในทางที่ดีและไม่ดี จึงจำเป็นที่จะต้องให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้นักเรียนออกไปเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป ในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการดูแลช่วยนักเรียนก็คือ ครูซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา คือ ครูจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีความรัก ความเอื้ออาทร เอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีมนุษยสัมพันธ์และมีสุขภาพจิตที่ดี พร้อมที่จะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียน ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิต

ที่ดี นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ซึ่งการดูแลนักเรียนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพและมาตรฐานดังกล่าว โรงเรียนบ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 จังหวัดลพบุรี เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นโรงเรียนสหศึกษา มีนักเรียนรวม 998 คน โรงเรียนมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นโรงเรียนจึงได้วางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม โดยมอบหมายให้ฝ่ายปกครองจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักประสานความร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ปกครองซึ่งใกล้ชิดกับนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและตามความคาดหวังของสังคม มีทักษะการดำรงชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไปในภายภาคหน้า

แนวปฏิบัติการดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 รอบปีโดยประมาณ ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (กรมสุขภาพจิต, 2544, หน้า 20-24) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน
2. ขั้นปฏิบัติตามแผน
3. ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ขั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ การแต่งตั้งคณะกรรมการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้

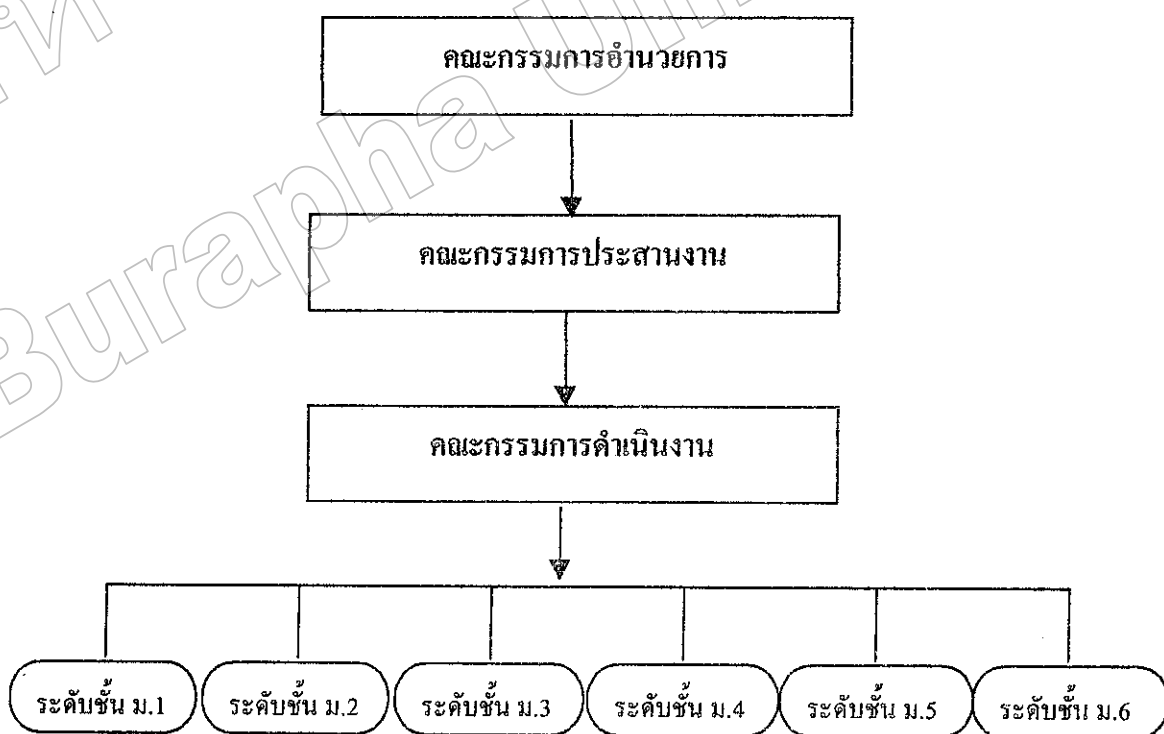
คณะกรรมการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และมีส่วนร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้น ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนแล้วจึงแต่งตั้งคณะกรรมการพร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ตั้งแต่กรรมการอำนวยการหรือทีมนำ คณะกรรมการประสานงานหรือทีมประสาน และคณะกรรมการดำเนินงานหรือทีมทำ คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 3 คณะ มีโครงสร้างคณะกรรมการประสานการทำงาน และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในแต่ละคณะกรรมการ ดังต่อไปนี้

1.1 โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 การประสานการทำงาน

1.3 องค์ประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะและบทบาทหน้าที่

โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 2 โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การประสานการทำงาน

คณะกรรมการทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและแต่ละคณะต้องร่วมมือทำงานกันเป็นทีม ร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน ทีมนี้ควรประชุมกันอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง ทีมประสานประชุมเดือนละ 2 ครั้ง และทีมทำประชุมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

องค์ประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะกรรมการและบทบาทหน้าที่

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าแผนกงานโรงเรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ชุมชน หัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครองเป็นกรรมการ และเลขานุการ โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง นิเทศติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนแต่ละระดับชั้น หรืออื่น ๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครองเป็นประธาน หัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น หัวหน้างานพยาบาล-อนามัย ครูงานแผนงานสารสนเทศ บุคลากรอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของโรงเรียน หัวหน้างานแนะแนวหรือโรงเรียนพิจารณาบุคคลตามความเหมาะสมเป็นกรรมการ โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดเอกสารเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง รายงานสรุปผลการดำเนินงาน หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะตามระดับชั้น หากระดับชั้นใดมีจำนวนครูมากให้จัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีกได้ ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้นเป็นประธาน รองหัวหน้าระดับชั้นเป็นรองประธาน ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น ครูประจำวิชาในระดับชั้นและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ครูแนะแนวโรงเรียนพิจารณาบุคลากรตามความเหมาะสม เป็นเลขานุการมีบทบาทหน้าที่ คือ ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานในระดับชั้นของตน บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ

นำเสนอทีมประสาน ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในงานประจำของตน หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4. บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน

4.1 หัวหน้าระดับชั้น มีบทบาทหน้าที่ ติดตามกำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดประชุมครูในระดับเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษารายกรณี บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผลระดับชั้นส่งผู้บริหาร หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2 ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ดำเนินการช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหา และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว หรืออื่น ๆ ดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน การส่งต่อนักเรียน ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.3 ครูประจำวิชาและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน แก่ครูที่ปรึกษา ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ร่วมกันร่วมประชุม ปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับ หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.4 ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อสนับสนุนระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนสนับสนุน และเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือร่วมประชุมปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น บันทึกหลักฐาน การปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ หรืออื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ยุทธศาสตร์ความสำเร็จ คณะกรรมการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคนจำเป็นต้องประสานการทำงานร่วมกัน และแต่ละคณะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยมีหลักการคือจะต้องมีการประชุมสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ตรงต่อเวลา และอยู่ร่วมประชุมโดยตลอดเลิกประชุมพร้อมกันทุกคน ไม่ออกจากที่ประชุมก่อนยุติการประชุม เคารพกฎกติกาของที่ประชุม ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการประชุมตกลงกันก่อน มีความเคารพซึ่งกันและกันให้เกิดดีกันและมีความภูมิใจในผลงานร่วมกัน

2. วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการดำเนินงาน และเพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบ การดูแลช่วยเหลือ

3. นักเรียนของโรงเรียนตลอดปีการศึกษา โดยคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และ หรือคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ดำเนินการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานของโรงเรียน โดยใช้เครื่องมือ ซึ่งมีหลายชนิดอาจใช้แบบประเมินแบบสอบถาม หรือแบบสำรวจการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความต้องการข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องที่คณะกรรมการ ประสานงานจัดทำขึ้น แบบประเมินนี้ใช้ประเมินการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน และข้อเสนอแนะ ของครูรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนและการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นปฏิบัติตามแผน

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากร ทุกคนในโรงเรียน ตระหนักถึงความสำคัญเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเข้าใจในบทบาทภาระหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนเข้าใจขั้นตอน วิธีการ ดำเนินงาน และมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนวิธีดำเนินการ คณะกรรมการประสานงานจะต้องสร้างความเข้าใจกับบุคลากรโดยอาจจัดในลักษณะประชุมชี้แจง และสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน หรือ ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ใน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น ตลอดจนการประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้นก็ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลใน การพัฒนาบุคลากรต่อไป

2. ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วัตถุประสงค์เพื่อให้ครูได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงและทันการ ส่วนวิธีดำเนินการ ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตั้งแต่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมด้านความรู้ความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว การคัดกรองนักเรียน โดยจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา การส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลด้วยการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) กิจกรรมประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน (Classroom Meeting) การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้วยวิธีการให้การปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน อาจเป็นกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมการจับคู่กันเรียน (Buddy) กิจกรรมซ่อมเสริม และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง การส่งต่อนักเรียนไปยังครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้ครูจะต้องบันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกขั้นตอน และสรุปผลการปฏิบัติงานรายงานหัวหน้าระดับต่อไป

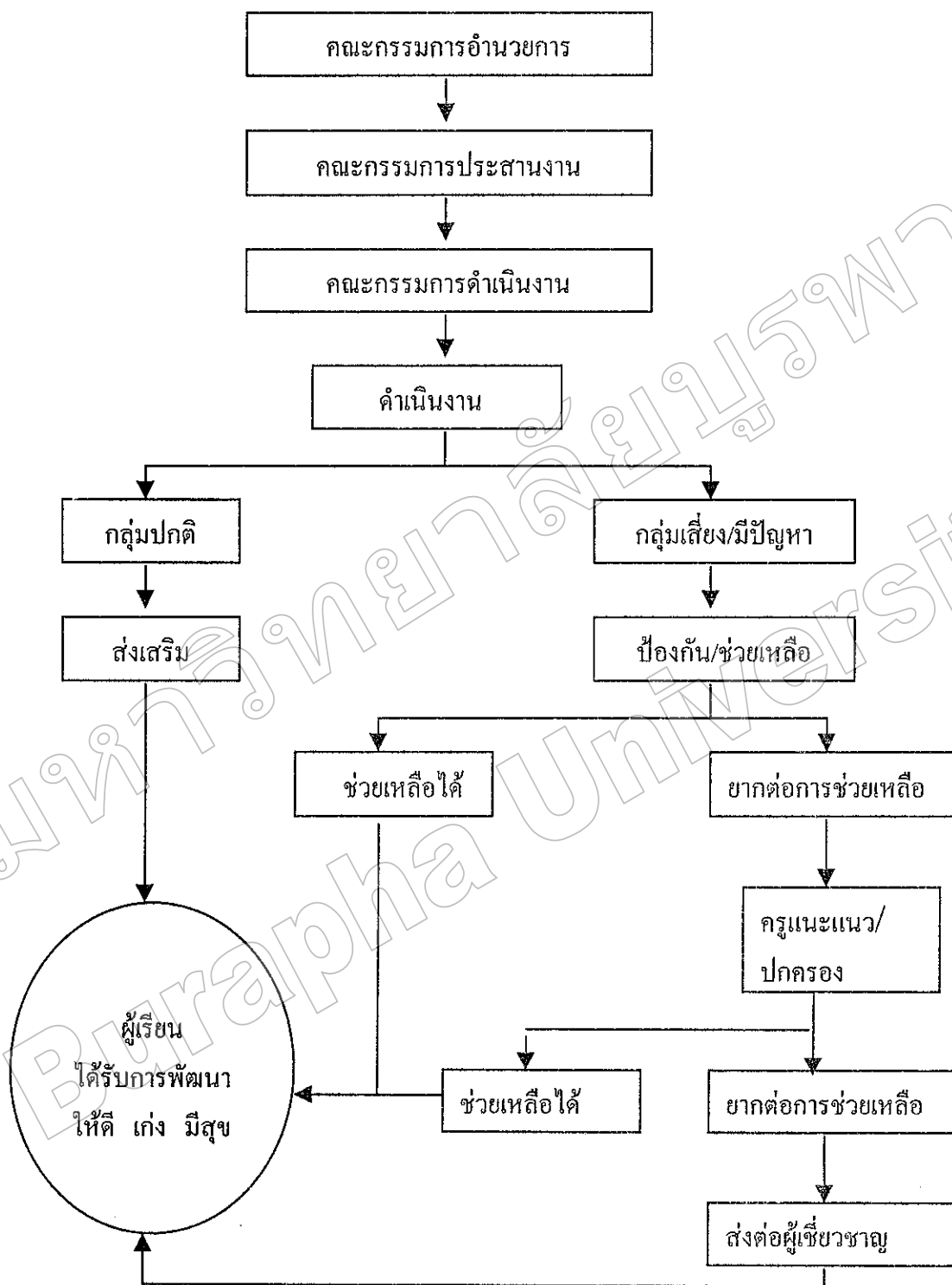
ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน

1. การประเมินเพื่อทบทวน มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีในแต่ละระดับ และนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน รวมทั้งรายงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้นสำหรับการจัดทำสรุปรายงานของโรงเรียนต่อไป ส่วนวิธีดำเนินการคณะกรรมการอำนวยการจะต้องแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง หรือผู้แทนครูในแต่ละระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ทักษะในการประเมินให้เป็นผู้ประเมินดำเนินการประเมินสลับระหว่างระดับชั้น แล้วนำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น ในการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้นควรกระทำอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง หลังจากประเมินแล้วผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับ ส่งคณะกรรมการประสานงานเพื่อรายงานผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

2. ประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน วัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รายงานสรุปการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละภาคเรียนและปีการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาระบบวิธีการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วน

วิธีดำเนินการ ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับ ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงาน ทุกสิ้นภาคเรียนคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าระดับและจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของโรงเรียนเสนอคณะกรรมการอำนวยการดำเนินการ ซึ่งมีหน้าที่ คือ ประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานเพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่นี้เทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้จัดทำแผนภูมิการดำเนินงานระบบคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงแผนภูมิ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การดำเนินงานระบบคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากทางโรงเรียน เพื่อส่งเสริม ป้องกัน และการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด (กรมสุขภาพจิต, 2544, หน้า 7)

แนวคิดหลักในการดำเนินงาน กรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงานดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลา และวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน การแก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนทุกระดับ ผู้ปกครองหรือชุมชน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชนมีทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบ และรับการประเมินได้

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและแก้ปัญหา
5. การส่งต่อ

แต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวมีความสำคัญ มีวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นกระบวนการซึ่งเอื้อในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ ดังนั้นการรับรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะต้องทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด ข้อมูลสำคัญที่ครูที่ปรึกษาใช้ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน กรมสุขภาพจิต (2544, หน้า 20-24) ได้กำหนดว่า ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ด้านความสามารถ แยกเป็น

1.1 ด้านการเรียน รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยแต่ละภาคเรียน ความสามารถทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อย การเข้าชั้นเรียน ขาดความรับผิดชอบในการทำงาน ปัญหาการพูดหน้าชั้นเรียน การขาดความพึงพอใจในการเรียน ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเพื่อน และอื่น ๆ เป็นต้น

1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ความสามารถพิเศษของนักเรียน บทบาทหน้าที่พิเศษของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ความถนัด ความสนใจและผลงานที่ผ่านมาของนักเรียน เป็นต้น

2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น

2.1 ด้านร่างกาย รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ น้ำหนัก ส่วนสูง ความสะอาดของร่างกายโรคประจำตัว ความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น อวัยวะต่างๆ และอื่นๆ เป็นต้น

2.2 ด้านจิตใจและพฤติกรรม รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น มีอารมณ์ซึมเศร้า มีความวิตกกังวล พฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อการเรียน ความสามารถพิเศษและการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมเบี่ยงเบนก้าวร้าว สมาธิสั้น ไม่อยู่นิ่ง บุคลิกภาพเก็บตัว ขี้อาย หรือความสัมพันธ์กับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม หรืออื่นๆ เป็นต้น

3. ด้านครอบครัว แยกเป็น

3.1 ด้านเศรษฐกิจ รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ รายได้ของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความเพียงพอของรายรับรายจ่าย ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน อาชีพของผู้ปกครอง หรืออื่นๆ เป็นต้น

3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง สถานภาพของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว จำนวนพี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน เป็นต้น

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งทางด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัวที่สำคัญคือ

1. ระเบียบสะสม
2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกสุขภาพด้วยตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นต้น

ระเบียบสะสม

อนันต์ อนันตรังสี (2518, หน้า 87) กล่าวว่า ระเบียบสะสม คือ เอกสารอย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับรวบรวมประวัติส่วนตัว และรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเด็กในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นระเบียบ อันจะเป็นเครื่องช่วยให้ครูได้รู้จักและเข้าใจเด็กได้เร็วขึ้น

อภิชาติ เศรษฐวิชัยกิจการ (2537, หน้า 9) กล่าวว่า ระเบียบสะสมเป็นแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เข้ามาในโรงเรียนจนกระทั่งจบการศึกษาหรือออกจากโรงเรียนไป ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูมองเห็นภาพรวมของผู้เรียนแต่ละคนเกี่ยวกับพัฒนาการทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

บันเทิง ชลช่วยชีพ (2543, หน้า 31) กล่าวว่า ระเบียบสะสม คือ แบบบันทึกข้อมูลที่สร้างขึ้นเพื่อการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามที่ต้องการ การรวบรวมข้อมูลของนักเรียนเพื่อจัดทำเป็นระเบียบสะสมทางการแนะแนวนั้น อาจารย์แนะแนวจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยปกติข้อมูลของคนเราจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ข้อมูลนักเรียนก็เช่นเดียวกัน

กรมสุขภาพจิต (2544, หน้า 20-24) กล่าวว่า ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความรู้จักนักเรียนเบื้องต้น

จากความหมายต่าง ๆ ของระเบียบสะสม เมื่อสังเคราะห์ความหมาย สรุปสาระสำคัญได้ว่า ระเบียบสะสมเป็นเอกสารหรือแบบบันทึกข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและด้านอื่น ๆ โดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เข้าโรงเรียนจนกระทั่งจบออกไป ซึ่งใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี

ระเบียบสะสม เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนจะต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดี มิให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้ที่ครูที่ปรึกษาและมีผู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย ปัจจุบันมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ได้มีการนำคอมพิวเตอร์มาจัดเก็บข้อมูลนักเรียนจากระเบียบสะสม ซึ่งนับเป็นการพัฒนาการจัดทำระเบียบสะสมที่เอื้อต่อการนำไปใช้

ข้อมูลในระเบียบสะสม ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลครอบครัว ข้อมูล

179618

๓๗.๑๙
๐๕๔๖

ความสามารถของนักเรียน ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลการวางแผนการศึกษาและอาชีพ แผนผังแสดงการเดินทางจากบ้านมาโรงเรียน

การใช้ระเบียบสะสม ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนซึ่งจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องรู้จักและเข้าใจนักเรียนในทุกด้าน ดังนั้นการใช้ระเบียบสะสมควรใช้ด้วยความรอบคอบและจริงจัง กล่าวคือ ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจะต้องเป็นผู้ดำเนินการในการข้อมูลด้านต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อการรู้จักนักเรียนและช่วยเหลือนักเรียนในเบื้องต้น และคัดกรองพฤติกรรมปัญหารุนแรงของนักเรียนเพื่อส่งต่อครูแนะแนว ประสานงานกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น เพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป โดยกรอกข้อมูลด้านต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ด้วยความตั้งใจและจริงใจ ในการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องตรวจตราดูแลเอาใจใส่เพื่อให้ผู้รับผิดชอบจัดทำข้อมูลในระเบียบสะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้อย่างจริงจัง และจัดให้มีสถานที่และคู่มือสารหรืออุปกรณ์สำหรับเก็บระเบียบสะสมไว้ในที่มิดชิดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งให้สะดวกสำหรับผู้รับผิดชอบหรือผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้เพราะเป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผยแก่คนทั่วไป และเมื่อนักเรียนขึ้นชั้นใหม่ ก็ควรจัดให้มีการส่งมอบระเบียบสะสมต่อระหว่างชั้นชั้นในโรงเรียนเดียวกัน สำหรับกรณีที่นักเรียนออกจากโรงเรียนเดิมเพื่อเข้าศึกษาต่อโรงเรียนอื่นจะต้องมีการบันทึกเป็นหลักฐานการส่งและการรับมอบระเบียบสะสมด้วย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัวที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณาด้านสุขภาพจิตมากขึ้น โรงเรียนอาจนำเครื่องมืออื่นมาใช้แทนก็ได้

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้นโดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและมีความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมินและหาเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย

แบบประเมิน SDQ นี้ เหมาะที่จะใช้กับเด็กอายุระหว่าง 4-16 ปี เป็นแบบประเมินพฤติกรรมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ หน้าแรกมีจำนวน 25 ข้อโดยสามารถจัดกลุ่มพฤติกรรมได้ 5 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านอารมณ์ 5 ข้อ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งหรือสมาธิสั้น 5 ข้อ พฤติกรรมด้านเกรหรือความประพฤติ 5 ข้อ พฤติกรรมด้านสัมพันธ์ทางสังคม 5 ข้อ คะแนนรวมของ

ด้านที่ 1-4 เป็นคะแนนที่แสดงถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กในด้านนั้น ๆ (Total Difficulties Score) ส่วนคะแนนในด้านที่ 5 แสดงถึงจุดแข็งของเด็ก (Strength Score) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาจุดแข็งมาใช้เพื่อให้การช่วยเหลือแก้ปัญหาในด้านอื่น ๆ แก่เด็กต่อไป ในขณะเดียวกันคะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมยังเป็นตัวบ่งชี้ให้ครูได้ทราบถึงความยากง่ายในการแก้ปัญหา ถ้าเด็กมีจุดแข็งการให้ความช่วยเหลือปัญหาพฤติกรรมจะง่ายกว่าเด็กที่ไม่มีจุดแข็ง ส่วนหน้าที่ 2 ด้านหลังของแบบประเมิน เป็นการประเมินผลกระทบของพฤติกรรมว่ามีความร้ายแรง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง ต่อตัวเด็กเองมีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคม และชีวิตประจำวันของเด็กมากน้อยอย่างไร สรุปก็คือ เป็นระดับความรุนแรงของปัญหา

การใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

1. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) มี 3 ชุด คือ แบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง 1 ชุด ครูประเมินนักเรียน 1 ชุด และ ผู้ปกครองประเมินนักเรียน 1 ชุด แบบประเมินทั้ง 3 มีลักษณะคำถามคล้ายคลึงกับข้อคำถามในแบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง ตลอดจนการตรวจให้คะแนน ยกเว้นเกณฑ์การแปลผลต่างกันเล็กน้อย
2. ครูที่ประเมินนักเรียนตลอดจนผู้ปกครองที่จะประเมิน ควรรู้จักนักเรียนและมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาระยะหนึ่ง และควรประเมินทั้ง 25 ข้อ ในครั้งเดียว
3. ระยะเวลาที่นักเรียนประเมินตนเอง ครูประเมินนักเรียนหรือผู้ปกครองประเมินนักเรียนควรเป็นระยะเวลาที่ใกล้กัน
4. ครั้งแรกอาจให้นักเรียนประเมินตนเองก่อน แล้วครู/ผู้ปกครองทำการประเมินนักเรียนซ้ำเพื่อดูผลที่ได้ว่าสอดคล้องกันหรือไม่
5. อาจใช้การสัมภาษณ์ หรือเครื่องมืออื่นช่วยในการพิจารณาเพิ่มเติม กรณีที่เห็นว่าการประเมินขัดแย้งกับความเป็นจริง แบบประเมินนี้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยในการคัดกรองปัญหานักเรียนเท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวชี้้นำครูในการตัดสินใจปัญหานักเรียน
6. การประเมินพฤติกรรมนักเรียน เป็นการประเมินในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ยกเว้นการใช้เพื่อติดตามลักษณะพฤติกรรมของนักเรียน

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นอกจากจะศึกษาจากระเบียนสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็กแล้ว ยังมีวิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ อีกซึ่งสามารถรู้จักนักเรียนได้เป็นอย่างดี และกระทำได้ไม่ยาก ได้แก่ การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน การสังเกต การศึกษาจากแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

การสัมภาษณ์ คือ การสนทนาหรือการคุยกันระหว่างบุคคลสองคน เป็นกลวิธีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่เราจะศึกษาได้เป็นอย่างดี การเก็บข้อมูลบางประเภทเหมาะที่จะใช้การสัมภาษณ์มากกว่าวิธีอื่น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับแรงบันดาลใจ ความวิตกกังวล การสัมภาษณ์มีข้อดีในแง่ที่ว่าสามารถอธิบายให้เด็กเข้าใจคำถามได้ชัดเจน และเป็นโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ได้มีโอกาสสังเกตปฏิกิริยาของเด็กต่อการตอบคำถาม ซึ่งผู้ศึกษาจะสามารถเข้าใจพฤติกรรมเด็กได้ดียิ่งขึ้น

การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ผู้ศึกษาอาจทำการสัมภาษณ์บุคคลต่อไปนี้ คือ การสัมภาษณ์ตัวเด็กเอง การสัมภาษณ์ผู้ปกครองหรือญาติของเด็ก การสัมภาษณ์เพื่อนของเด็ก การสัมภาษณ์ครูของเด็ก

กระบวนการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการเตรียมการสัมภาษณ์มาเป็นอย่างดี ผู้สัมภาษณ์ควรสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้สัมภาษณ์เสียก่อน ซึ่งถ้ามีความสัมพันธ์กันดีแล้ว ผู้สัมภาษณ์จะได้ข้อมูล ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นจริง หลังจากนั้นผู้สัมภาษณ์ต้องชี้แจงจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์ และแสดงให้เห็นถึงความสนใจและความจริงใจที่ตนเองมีต่อผู้ให้สัมภาษณ์ และชี้แจงว่าจะเก็บข้อมูลต่าง ๆ เป็นความลับเพื่อผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความไว้วางใจว่าข้อมูลจะไม่ถูกเปิดเผย ในขณะที่สัมภาษณ์ควรมีการจดบันทึก ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะต้องจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ หรือข้อความที่เกี่ยวกับความคิดเห็น รวมทั้งความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ควรบันทึกทันทีหลังจากการสัมภาษณ์ไปแล้ว ในการสัมภาษณ์นั้นผู้สัมภาษณ์ควรสังเกตปฏิกิริยาต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อคำถามต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นท่าทาง อากัปกิริยา หรือคำพูด สิ่งเหล่านี้ผู้สัมภาษณ์ควรจะนำมาประกอบการพิจารณาในการศึกษาเด็กผู้นั้น

การเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นการติดต่อระหว่างบ้านกับทางโรงเรียนโดยการที่ครูเป็นฝ่ายไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองถึงบ้าน ทำให้ทั้งครูและผู้ปกครองได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็กเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่างในการไปเยี่ยมเยียนลักษณะนี้ ครูเป็นฝ่ายเรียนรู้มากกว่าผู้ปกครอง ในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนครูจะต้องสร้างความสบายใจให้แก่ผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองบางคนจะรู้สึกวิตกกังวลว่าสภาพทางบ้านไม่เรียบร้อย การไปเยี่ยมผู้ปกครองถึงบ้านเป็นโอกาสให้ครูสังเกตความเป็นไปทางบ้านได้โดยไม่ต้องพึ่งคำบอกเล่าของผู้อื่น ข้อเท็จจริงที่ครูได้จากการไปเยี่ยมบ้านของเด็ก อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเข้าใจเด็กเพื่อที่จะสามารถให้การช่วยเหลือได้ถูกต้อง ก็คือ สภาพทั่วไปรอบ ๆ บ้านซึ่งจะช่วยให้เราทราบถึงทัศนคติและความรู้สึกของเด็กและผู้ปกครองที่มีต่อบ้านของตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ สภาพความสะดวกต่าง ๆ ในการที่นักเรียนจะอ่านหนังสือ หรือทำการบ้านที่บ้าน เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่จะทำงาน โต๊ะทำงาน โคมไฟ เป็นต้น และที่สำคัญก็คือ โอกาสที่นักเรียนจะได้ดูหนังสือและความช่วยเหลือของผู้ปกครองในการเล่าเรียน รวมทั้งทัศนคติ

ของผู้ปกครองที่มีต่อครูและโรงเรียน ทักษะของครูที่มีต่อเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต ครูควรพยายามเรียนรู้ทักษะของผู้ปกครองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทักษะของบิดามารดาต่อบุตรเป็นทัศนคติที่ดีที่สุดคือทัศนคติแบบมีขนิมิตปฏิบัติ กล่าวคือ มีความพอเหมาะพอควรในความห่วงใยบุตร ปรารถนาที่จะให้บุตรประสบความสำเร็จ การที่จะเจาะจงลงไปว่าบิดามารดามีทัศนคติต่อเด็กของตนอย่างไรจึงจะเหมาะสมเป็นเรื่องยาก แต่อย่างไรก็ดีครูควรจะทราบถึงลักษณะทัศนคติของผู้ปกครองเป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์สำคัญในการเยี่ยมบ้านนักเรียนก็เพื่อจะปลูกฝังความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง มิใช่เพื่อจะวินิจฉัยว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านเหมาะสมหรือไม่ ครูควรจะระลึกเสมอว่าตนไม่ได้มีหน้าที่จะไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน แต่ควรจะมีความรู้ความเข้าใจต่อสภาพความเป็นอยู่เพื่อจะได้รู้จักนักเรียนของตนดีขึ้นจะได้สามารถช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

ข้อปฏิบัติในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน

1. พยายามแจ้งให้ผู้ปกครองและตัวเด็กเองทราบพร้อม ๆ กันว่าครูจะไปเยี่ยมบ้าน เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อการมาของครู ครูจะต้องอธิบายให้เด็กและผู้ปกครองทราบถึงเจตนา ตลอดจนวัตถุประสงค์ในการไปเยี่ยมในแต่ละครั้ง
2. ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็กและผู้ปกครองให้มากที่สุดก่อนออกไปเยี่ยม ในการสนทนากับผู้ปกครองนั้นครูควรแสดงให้เห็นว่าตนมีความสนใจในตัวเด็กจริง ๆ และรู้จักเด็กเป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้านไม่แต่เพียงด้านการเรียนเท่านั้น
3. ควรสนับสนุนให้เด็กออกมาช่วยในการสนทนาด้วยในระยะแรกที่ครูไปถึงการที่ตัวเด็กมานั่งด้วยในระยะแรก ๆ จะช่วยให้ทั้งครูและผู้ปกครองมีเรื่องที่จะพูดคุยกัน ยกเว้นแต่ในกรณีที่เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เด็กไม่ควรรู้ แต่ในทางที่ดีควรให้เด็กนั่งด้วยตลอดเวลาดีกว่าเพื่อจะได้มีความเข้าใจตรงกันระหว่างครู เด็ก ผู้ปกครอง
4. พยายามเลี่ยงการพูดเปรียบเทียบเด็กที่ไปเยี่ยมบ้านกับเด็กอื่น แต่ขณะเดียวกันผู้ปกครองมักจะเปรียบเทียบเด็กของตนเองกับเด็กอื่นให้ครูฟัง ครูก็ควรรับฟังแต่หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ว่าถูกหรือผิดประการใด
5. พยายามกล่าวถึงนักเรียนแต่ในแง่ที่ดี ระหว่างการเยี่ยมเยียนบ้าน ครูควรพูดขอให้ผู้ปกครองทราบว่าเด็กมีความสามารถที่จะเรียนได้ดีขึ้น จะทำให้ผู้ปกครองและเด็กมองเห็นคุณค่าในตนเอง

6. พยายามให้ผู้ปกครองแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบในสิ่งที่ครูกล่าวถึง เรื่องนี้เป็นหลักการสำคัญข้อหนึ่งที่จะต้องกระทำในการเยี่ยมบ้านนักเรียน เนื่องจากปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้ปกครองจะช่วยให้ครูวินิจฉัยได้ว่าผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่พูดคุยมากน้อยเพียงใด ผู้ปกครองมีทัศนะอย่างไร ครูจะต้องพยายามให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการสนทนาเป็นผู้พูดมากกว่าผู้ฟัง ในขณะเดียวกันครูจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดีและรับฟังมากกว่าแสดงความคิดเห็น แต่ถ้าหากจำเป็นต้องแสดงความคิดเห็นให้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้าง ๆ การที่จะให้ผู้ปกครองแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบทำได้หลายวิธี แต่ไม่มีวิธีใดดีที่สุด และอย่าทำให้ความเยื่อมมาครอบงำบรรยากาศ ครูควรใช้วิธีการตั้งคำถามนำเพื่อชี้ทางให้ผู้ปกครองพูดออกมาตามสถานการณ์นั้น ๆ

7. ไม่ควรเคร่งครัดเรื่องเวลาจนเกินไป ควรจะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการสนทนาในครั้งนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ครูจะต้องไม่แสดงอาการร้อนรนรีบเร่งจนเกินไป ในขณะเดียวกันผู้ปกครองบางคนมีเวลาจำกัดก็ควรจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองไปทำภารกิจส่วนตัวก่อนแล้วจึงนัดเวลามาเยี่ยมเยียนพูดคุยใหม่ ทั้งนี้ระยะเวลาในการเยี่ยมเยียนจะเร็วหรือช้าเพียงใดย่อมแล้วแต่ตัวเด็กและผู้ปกครอง แต่ระยะเวลาที่พอเหมาะพอดีอยู่ราว ๆ 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง แต่ระยะเวลาที่ได้ผลดีจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงสำหรับการเยี่ยมเยียน ไม่รวมเวลาการเดินทาง การเตรียมงาน และการเขียนรายงาน

8. ไม่ควรวิจารณ์โรงเรียนหรือครูคนอื่น ๆ ระหว่างการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองกับนักเรียน จะมีลักษณะที่คล้ายกันคือ เมื่อมีโอกาสดูแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนหรือครูคนอื่นก็มักจะตำหนิ ดิเตียนโรงเรียนหรือครูคนอื่น ๆ ครูจะต้องเป็นฝ่ายรับฟังเท่านั้นหรืออาจชี้แจงให้กระจ่างในฐานะที่เป็นตัวแทนโรงเรียน แต่ถ้าไม่สามารถกล่าวชี้แจงได้ให้ผู้ปกครองติดต่อสอบถามกับทางโรงเรียนหรือครูที่ผู้ปกครองต้องการทราบ

9. ไม่ควรพินิจพิถนในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้มากจนเกินไป ครูควรวางแผนไว้คร่าว ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ครูควรหาจังหวะเลโอกาสที่เหมาะสมขึ้นมาพูดก่อนที่จะเปลี่ยนไปเรื่องอื่น พยายามอย่าเปลี่ยนเรื่องสนทนาบ่อย ๆ จะทำให้ได้ข้อมูลจากผู้ปกครองไม่มากในแต่ละเรื่อง การบันทึกข้อความใด ๆ ลงในสมุดขณะสนทนาไม่ควรกระทำเป็นอันขาด จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการสังเกตวิเคราะห์สอบสวน

10. พยายามให้การเยี่ยมบ้านเริ่มต้นและลงท้ายด้วยดี ทั้งครูและผู้ปกครองควรมีความรู้สึกร่วมกันกำลังสนทนากันในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเด็ก เมื่อการเยี่ยมบ้านสิ้นสุดลงทั้งสองฝ่ายจะมีหนทางในการช่วยเหลือเด็กได้มากขึ้นกว่าเดิม

ฉะนั้นในการเขียนบ้านอาจทำให้ผู้ปกครองมีทัศนคติใหม่ว่า โรงเรียนและครูมีความหมายแก่ตน เพราะอย่างน้อยก็มีครูคนหนึ่งที่เขาใจตนและเด็กของตน อันจะเป็นหนทางในการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ซึ่งอาจจะทำให้ได้ข้อมูลจากตัวเด็กมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ทั้งนี้ครูจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูจะได้รับประโยชน์มากมายและมีแนวทางในการที่จะช่วยเหลือเด็กในด้านต่าง ๆ ได้

การสังเกต การสังเกตเป็นกลวิธีเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่เก่าแก่และใช้กันมากที่สุด และจะมีประโยชน์มากถ้าใช้อย่างมีระบบระเบียบ การสังเกตเป็นพฤติกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น ใช้ศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคล ศึกษาให้หาความเข้าใจถึงสาเหตุ พฤติกรรม ความเชื่อ ทัศนคติของนักเรียน เป็นต้น

ประเภทของการสังเกต

การสังเกตพฤติกรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Observation) เป็นการสังเกตโดยไม่มี การควบคุมองค์ประกอบใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเวลา หรือสถานการณ์ ซึ่งครูใช้สังเกตพฤติกรรม ประจำวันของนักเรียน

2. การสังเกตโดยกำหนดเวลา (Time Sampling Observation) เป็นการสังเกตที่มี การกำหนดเวลาล่วงหน้าว่าจะสังเกตเมื่อใด นานเท่าไร

3. การสังเกตโดยเลือกสังเกตเฉพาะสถานการณ์ที่ต้องการ (Situational Sampling Observation) เช่น การสังเกตขณะนักเรียนเรียนหนังสือ สังเกตเมื่อนักเรียนทำงาน เป็นต้น

หลักในการสังเกต

1. ผู้สังเกตควรได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้สังเกตที่ดีไม่ใช่ว่าความคิดเห็นหรือประสบการณ์ เป็นเครื่องตัดสินพฤติกรรมเด็ก

2. การสังเกตต้องเฉพาะเจาะจงลงไปว่าจะสังเกตอะไร

3. การสังเกตจะต้องมีระบบ มีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่อย่างชัดเจน

4. การสังเกตต้องทำเป็นสถิติได้

5. ต้องมีการสังเกตบ่อย ๆ และสังเกตอย่างต่อเนื่อง การสังเกตเพียงครั้งเดียวหรือ สองครั้ง อย่างฟังนำไปตีความหมายอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้

6. จะต้องมีการบันทึกพฤติกรรมจากการสังเกตอย่างเป็นระบบ อาจใช้วิธีการแบบ พรรณนา แบบใช้มาตรประเมินค่า แบบกำหนดลักษณะพฤติกรรม หรือแบบให้คะแนนแล้วแต่ กรณี

7. ผลของการบันทึกพฤติกรรมต้องเป็นปกตินิสัยเป็นตัวแทนพฤติกรรมได้

8. การสรุปข้อมูล ต้องสรุปข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมจริง อย่าใส่ความคิดเห็นหรือความรู้ส่วนตัวของผู้สังเกตลงไปเป็นอันขาด

การศึกษาจากแฟ้มสะสมงาน

สุวิมล ตั้งสัจพจน์ (2542, หน้า 2) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ตามรูปศัพท์หมายถึง กระเป๋ หรือแฟ้มที่บรรจุเอกสารภาพวาด หรือสิ่งที่ต้องการสะสม เดิมมาจากคำว่า สะสมงาน (Folio) เมื่อมาใช้คำว่า Portfolio จึงมักใช้ความหมายอย่างเดียวกัน พอร์ตโฟลิโอจะเน้นเฉพาะผลงานที่ต้องการเท่านั้น

สุวิทย์ มูลคำ (2540, หน้า 7) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นรวบรวมตัวอย่าง (Samples) หรือบางส่วนของหลักฐาน (Evidences) ที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ความพยายาม หรือความถนัด ของบุคคล หรือประเด็นที่ต้องการจัดทำแฟ้มสะสมงานไว้อย่างเป็นระบบ โดยบุคคลนั้น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมีส่วนรับผิดชอบในการจัดทำแฟ้มสะสมงานร่วมกัน

แฟ้มสะสมงานนักเรียน แฟ้มสะสมงานนักเรียน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผลงานของนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกโดยนักเรียนหรือภายใต้การแนะนำของครูมาสะสมไว้ในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เป็นต้น แฟ้มสะสมงานของนักเรียนจะเน้นการประเมินผลย่อยมากกว่าประเมินผลสรุปรวม ดังนั้น แฟ้มสะสมงานของนักเรียนจึงหลากหลาย ดังนั้นการเก็บรวบรวมผลงานในแฟ้มสะสมงาน ควรมีลักษณะดังนี้

1. นักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการคัดเลือกรายการต่าง ๆ ในแฟ้มสะสมงาน
2. ต้องมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ตัดสินผลงาน
3. มีหลักฐานแสดงผลการประเมินตนเอง

แฟ้มสะสมงานนักเรียน มีองค์ประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ ประวัติส่วนตัว รายจุดประสงค์การเรียนรู้ ชิ้นงาน งานที่ทำในห้องเรียนซึ่งครูและนักเรียนร่วมกันคัดเลือก

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ประกอบงาน แบบรายงานรายละเอียดของงาน จำนวนหนังสือที่อ่าน เวลาที่ใช้ในการทำงาน คะแนนจากการสอบ การบ้าน แบบสำรวจรายการของครู บันทึกประจำวันเกี่ยวกับงานของนักเรียน

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย เกณฑ์การตัดสินแฟ้มสะสมงาน และข้อมูลประเมินของครูตนเองเพื่อน ผู้ปกครอง และผู้สนใจ รวมทั้งภาคผนวกถ้ามี

ประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานนักเรียน

1. สอนนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนแต่ละคนจะต้องจัดทำแฟ้มด้วยตนเอง เลือกทำงานแต่ละชิ้นอย่างอิสระตามความสนใจและความสามารถ ผลงานสามารถปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้นได้ การทำงานแฟ้มสะสมงานจึงเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นรายบุคคล
2. สะท้อนความสามารถของนักเรียนออกมาให้เห็นถึงวิธีการทำงานในแต่ละขั้นตอน
3. ทำให้ครูหาจุดเด่นของนักเรียนมากกว่าจุดด้อย นักเรียนสามารถเลือกตัดสินใจว่าจะใช้งานชิ้นที่ดีที่สุดของตนเองสำหรับการประเมิน นักเรียนจะมีความสุขและความภาคภูมิใจ
4. สะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของนักเรียนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ และเป็นประโยชน์ในการอภิปรายความก้าวหน้าของนักเรียนให้แก่ผู้ปกครองทราบได้
5. งานทุกชิ้นในแฟ้มสะสมงานที่พิจารณาคัดเลือกไว้แล้วจะต้องเขียนวัน เดือน ปีกำกับไว้เพื่อประเมินความเจริญงอกงาม หรือพัฒนาการของนักเรียน

การใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียน

1. ใช้สอนนักเรียนให้รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของนักเรียน
2. กระตุ้นให้นักเรียนเกิดทักษะการวิเคราะห์และการตัดสินใจในการเลือกงานเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน
3. ให้นักเรียนพิจารณาแฟ้มในแง่การผลิตและการให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ โดยการนำแฟ้มมาร่วมอภิปรายกัน เพื่อประกาศถึงความสำเร็จ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานในอนาคตและยังสามารถนำมากำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ในอนาคตได้
4. นักเรียนสามารถนำแฟ้มไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ปกครองของตนได้ ทำให้ผู้ปกครองทราบถึงพัฒนาการของนักเรียนและความต้องการของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม
5. เมื่อสิ้นปีการศึกษาครูสามารถนำแฟ้มในวิชาต่าง ๆ ของนักเรียนมาพิจารณาทบทวนร่วมกันจะเลือกผลงานชิ้นใดเป็นตัวแทนของทั้งหมด เพื่อมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานของโรงเรียน
6. ผลงานในแฟ้มสะสมงานบางครั้งไม่อาจนำมารวมไว้ในแฟ้มระดับโรงเรียนได้ แต่จะให้นักเรียนนำกลับไปบ้านเพื่อจะให้นักเรียนและผู้ปกครองเก็บไว้เป็นแฟ้มสะสมงานของนักเรียนและผู้ปกครองต่อไป

จะเห็นว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นหน้าที่สำคัญของครูที่ปรึกษา ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจกับนักเรียนโดยศึกษาข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ได้ข้อมูลมากที่สุด โดยเฉพาะ

ข้อมูลด้านความสามารถทางการเรียน ความสามารถพิเศษอื่นๆ ด้านสุขภาพ ตลอดจนด้านครอบครัว ในการศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียนกระทำได้หลายวิธีด้วยกันตามที่ได้กล่าวแล้ว นอกจากนี้ ยังมีวิธีอื่นๆ ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถศึกษาข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม เช่น การสอบถามจากเพื่อนสนิท จากผู้ใกล้ชิด ญาติพี่น้องที่คุ้นเคย หรือบุคคลอื่นที่พบเห็น ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณานักเรียนเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนต่อไป นักเรียนจะได้มีทักษะในการดำรงชีวิตที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ
2. กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาดตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดตามแต่กรณี

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นของนักเรียน และมีความรวดเร็ว ทันเวลา ฉะนั้นข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อนำมาจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาดของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีปัญหามีความจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน มิฉะนั้นอาจจะเกิดผลเสียแก่ตัวนักเรียนได้

การคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา

สำหรับประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน ทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

1. ด้านความสามารถ

1.1 ด้านการเรียนรู้ ประเด็นการพิจารณา พิจารณาจากผลการเรียนที่ได้ และ ความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน ความเข้าใจได้ ความพร้อมในการเรียน ความสามารถในการเรียน ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียนเวลาที่มาโรงเรียน หรือ การเข้าชั้นเรียน เป็นต้น

1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ ประเด็นการพิจารณา ได้แก่ การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มีความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

2. ด้านสุขภาพ

2.1 ด้านร่างกาย ประเด็นการพิจารณา ได้แก่ ความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน โรคประจำตัว ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง ความสะอาดของร่างกาย

2.2 ด้านจิตใจ และ พฤติกรรม ประเด็นการพิจารณา ได้แก่ สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ความประพฤติ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียนความสามารถพิเศษ และการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น ความสัมพันธ์กับเพื่อนครู ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

3. ด้านครอบครัว

3.1 ด้านเศรษฐกิจ ประเด็นการพิจารณา ผู้หารายได้ให้ครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน

3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน ประเด็นการพิจารณา ได้แก่ ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่นอบอุน หรือมัททะเลาะเบาะแว้ง ใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึม เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน เป็นต้น การใช้สารเสพติด สุรา หรือเล่นการพนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง รุนแรงของสมาชิกในครอบครัว

4. ด้านอื่นๆ เช่น ด้านเพศ ประเด็นการพิจารณา คือ พฤติกรรมอื่นๆ ที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางที่ดีขึ้น หรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถสุขภาพ และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน

แหล่งข้อมูล ได้จากระเบียนสะสม เพิ่มสะสมงาน บันทึกการตรวจสุขภาพ แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสอบถาม การสังเกต การสอบถามจากนักเรียนโดยตรงหรือจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

จะเห็นว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ครูที่ปรึกษาจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากถ้าครูที่ปรึกษาคัดกรองนักเรียนผิดพลาด อาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อนักเรียนไปจนถึงผู้ปกครอง ครู และโรงเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในการคัดกรอง ครูที่ปรึกษาจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดี ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาเป็นประเด็นในการพิจารณาจะต้องต้องศึกษาโดยละเอียดและรอบคอบ เพื่อที่การคัดกรองนักเรียนจะได้ไม่เกิดข้อผิดพลาด นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับการส่งเสริม ป้องกัน และช่วยเหลือได้ถูกวิธีและทันเวลา

สำหรับเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนนั้นแต่ละโรงเรียนอาจใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียด แต่ที่ใช้กันโดยทั่วไปเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหานั้นจะยึดแนวทางของกรมสุขภาพจิต เป็นแนวทางเบื้องต้นในการคัดกรองนักเรียน โดยพิจารณาจากระเบียนสะสม แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสังเกตพฤติกรรม การเยี่ยมบ้าน หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสมเป็นต้น (กรมสุขภาพจิต, 2546 ก, หน้า 53-56) คือ

1. ด้านความสามารถ ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถทางการเรียนและความสามารถอื่นๆ นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่า ดังต่อไปนี้ คือ

- 1.1 ผลการเรียนเฉลี่ย ต่ำกว่า 2.00
- 1.2 ไม่เข้าเรียนรายวิชาต่างๆ มากกว่า 3 ครั้ง ต่อ 1 รายวิชา
- 1.3 ได้ผลการเรียน 0 ร มส 1 รายวิชาขึ้นไปใน 1 ภาคเรียน
- 1.4 มาเรียนสายมากกว่า 5 ครั้ง ใน 1 ภาคเรียน

1.5 อ่านหนังสือไม่คล่องหรืออ่านหนังสือไม่ออก

1.6 เขียนหนังสือไม่ถูกต้อง

1.7 ไม่เข้าใจบทเรียนทุกรายวิชา

1.8 หรืออื่น ๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติม เช่น ไม่ตั้งใจเรียน

ไม่รับผิดชอบต่องานที่มอบหมายบ่อยครั้ง มีเวลาเรียนไม่เพียงพอมีผลทำให้หมดสิทธิ์สอบปลายภาคเรียน เป็นต้น

2. ด้านสุขภาพ ประกอบไปด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและพฤติกรรม นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่า ดังนี้คือ

2.1 ร่างกายไม่แข็งแรง

2.2 มีโรคประจำตัวหรือเจ็บป่วยบ่อย ๆ

2.3 ป่วยเป็นโรคร้ายแรง เรื้อรัง

2.4 น้ำหนักผิดปกติ ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูงและอายุ

2.5 มีความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย ทางสมอง ทางการได้ยิน และการมองเห็น

2.6 ความเจ็บป่วยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียน

2.7 พฤติกรรมทางอารมณ์ เช่น อารมณ์ก้าวร้าว ซึมเศร้า วิตกกังวล เครียดบ่อย ๆ หวาดกลัว ท้อแท้ โมโหง่าย เป็นต้น

2.8 พฤติกรรมเกเร เช่น โกหก ลักขโมย ทะเลาะวิวาท ขี้โกง รังแกผู้อื่น ไม่เชื่อฟัง

2.9 พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง วอกแวก สมาธิสั้น

2.10 ความสัมพันธ์กับเพื่อน เช่น ชอบแยกตัว ถูกรังแก

2.11 ความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีน้อย

2.12 หรืออื่น ๆ หรือตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

3. ด้านครอบครัว ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจและการคุ้มครองนักเรียน นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่า ดังนี้คือ

3.1 รายได้ครอบครัวต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน

3.2 พ่อ หรือแม่หรือผู้ปกครองตกงาน

3.3 ครอบครัวมีภาระหนี้สินเป็นจำนวนมาก

3.4 ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน

3.5 ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน

3.6 ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

- 3.7 ไม่มีผู้ดูแล หรืออยู่หอพัก
- 3.8 พ่อแม่แยกทางกัน หรือสมรสใหม่
- 3.9 มีพฤติกรรมส่อไปในทางชู้สาว
- 3.10 มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง
- 3.11 มีการใช้สารเสพติดในครอบครัว หรือมีบุคคลในครอบครัวใช้สารเสพติด
- 3.12 เล่นการพนัน หรือมีบุคคลในครอบครัวเล่นการพนัน
- 3.13 บุคคลในครอบครัวเจ็บป่วยร้ายแรง เรื้อรัง
- 3.14 มีความขัดแย้งกันและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว
- 3.15 ถูกล่วงละเมิดทางเพศ
- 3.16 หรืออื่น ๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

จากเกณฑ์การคัดกรองดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นเพียงแนวทางที่โรงเรียนใช้คัดกรองนักเรียน โรงเรียนอาจกำหนดเพิ่มเติมตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนก็ได้ เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์จึงอยู่ในดุลพินิจของโรงเรียน

การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยงมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และเป็นการป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาเพื่อที่นักเรียนจะได้มีคุณภาพตามความคาดหวังของโรงเรียนและชุมชนต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
2. การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ได้ โดยจัดให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและ สิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมใน

การจัดกิจกรรมร่วมกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

แนวทางการดำเนินการ

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ เป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกการอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาก็ดำเนินการตามนั้น แต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยด้วย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนเป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองดังกล่าว จะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน

แนวทางในการดำเนินการ

1. ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มีใช้การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมก็คือ

1.1 การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

1.2 การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุมใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียนแสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

1.3 การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ คือ เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

จะเห็นว่า การส่งเสริมนักเรียน จะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียน ถ้านักเรียนได้รับการชี้แนะอย่างถูกวิธี นักเรียนก็จะได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น กิจกรรมที่จัดให้แก่เด็กจะต้องส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ครูที่ปรึกษาจะต้องกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกิจกรรมโฮมรูม ครูที่ปรึกษาจะต้องหมั่นหากิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและเป็นที่ไว้วางใจแก่นักเรียน ส่วนกิจกรรมการพบผู้ปกครองชั้นเรียน ครูที่ปรึกษาควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อมิให้ขาดการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นวิธีการที่จะช่วยกันดูแล ช่วยเหลือนักเรียนอีกทางหนึ่ง นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ครูที่ปรึกษาอาจใช้กิจกรรมอื่น มาช่วยในการส่งเสริมนักเรียนอีกมากมาย ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมส่งเสริมความสามารถนักเรียนทางด้านต่าง ๆ ทั้งนี้จะต้องระวังอย่าให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาได้โดยเด็ดขาด และพยายามพัฒนานักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาให้เป็นกลุ่มปกติให้ได้ ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องส่งเสริม

การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกันแต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องการให้ความดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและการแก้ไขปัญหา

การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น
2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

การให้การปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาได้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

1. จิตวิทยาวัยรุ่น
2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ
3. กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้น ที่สำคัญ ๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ

การใช้คำถาม การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก

4. แนวทางการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

แนวทางในการดำเนินการ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษาโดยมีกระบวนการในการปรึกษา คือ

- 1.1 สร้างสัมพันธภาพ
- 1.2 พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา
- 1.3 กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา
- 1.4 ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรจะได้รับ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือโรงเรียนจัดอบรมให้ หรือหมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน และผู้ปกครอง

แนวทางในการดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้ สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2, 3 และข้อ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อ 1 และข้อ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหาร โรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหา บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคนสภาพของชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน

ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

1. การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรตินักเรียน นอกจากนี้บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้ ส่วนการรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้โดยไม่ให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การแก้ไขปัญา การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทางกระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ฝึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

จะเห็นว่า ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน เพราะปัญหาบางกรณีถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นผลเสียแก่นักเรียน ครูที่ปรึกษาจะต้องหาวิธีการในการที่จะช่วยกันป้องกัน แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมที่ใช้ในการป้องกัน แก้ไข และช่วยเหลือนักเรียนก็ต้องคำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตัวนักเรียน จะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสม กิจกรรมใดครูที่ปรึกษาไม่สามารถจัดได้ด้วยตนเอง ครูปรึกษาจะต้องประสานงานกับผู้ที่สามารถดำเนินการได้ อาจเป็นครู ผู้ปกครอง หรือเพื่อนนักเรียนเองก็ได้ตามความเหมาะสมกับปัญหานั้น ๆ ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ เพราะบางกรณีปัญหาไม่สามารถเปิดเผยได้ ครูที่ปรึกษาก็จะต้องปิดเป็นความลับ เพื่อมิให้เกิดผลเสียแก่นักเรียนและครอบครัวได้

การส่งต่อนักเรียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการที่กล่าวแล้วนั้นอาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว หากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา หรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข

การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไข ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรม ที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลือ อีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา การส่งนักเรียนไปพบครูที่อื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้ว ไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน

2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

3. ครูที่ปรึกษาชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิด ความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม

4. ครูที่ปรึกษานัดแนะนำ เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย

5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จุดประสงค์ในการส่งต่อนักเรียน

1. เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้เตรียมการในช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้ผู้รับช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนและการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมาทำให้สะดวกในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อให้นักเรียนเกิดความสบายใจ ยินดีรับการช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่นครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น

4. รับรู้วัน เวลา สถานที่ที่พบกัน

5. เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียนและความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในการส่งต่อนักเรียน ครูที่ปรึกษาจะต้องพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบ ปัญหาใดที่ครูที่ปรึกษาสามารถแก้ไขและช่วยเหลือได้ ต้องรีบดำเนินการอย่างทันท่วงทีจะทำให้เกิดผลเสียต่อนักเรียน การส่งต่อเป็นวิธีการสุดท้ายที่ครูที่ปรึกษาพึงกระทำอย่าด่วนส่งต่อ เพราะนักเรียนจะให้ความไว้วางใจครูที่ปรึกษามากกว่าผู้อื่น การส่งต่ออาจเป็นการสร้างปัญหาได้ ฉะนั้นครูที่ปรึกษาจะกระทำการส่งต่อเมื่อปัญหานั้นไม่สามารถแก้ไขหรือช่วยเหลือได้จริง ถ้าจำเป็นต้องส่งต่อ ก็ควรจะกระทำโดยมิให้นักเรียนคิดว่าตนเองผิดหรือถูกทอดทิ้ง

อย่างไรก็ตามในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจะต้องใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการสร้างทักษะชีวิตให้มีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งสามารถเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ ได้ โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาได้ด้วยตนเองโดยปราศจากชุมชน แท้ที่จริงแล้วชุมชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็คือ ผู้ปกครองนักเรียนนั่นเอง ดังนั้นชุมชนจึงนับเป็นพลังสำคัญ ทั้งด้านแนวคิด นโยบาย ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงภูมิปัญญาและความสามารถของชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ที่จะช่วยพัฒนาตามกลยุทธ์ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อมูลพื้นฐานในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตแตกต่างกัน ถูกหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองที่จะต้องทำการรู้จักนักเรียน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลพื้นฐานของ

นักเรียนที่สำคัญที่ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองควรทราบและต้องให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3 ด้าน คือ

ด้านความสามารถ นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกันไปตามศักยภาพและพื้นฐานของแต่ละบุคคล ในการรู้จักข้อมูลพื้นฐานด้านความสามารถของนักเรียนนั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองจะได้ส่งเสริม พัฒนา ช่วยเหลือและแก่นักเรียนได้ทันทั่วถึง ซึ่งแยกเป็น 2 ด้านคือ

1. ด้านการเรียน ข้อมูลพื้นฐานด้านนี้นับเป็นหัวใจสำคัญที่ควรทราบและต้องให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เนื่องจากการเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นความรู้พื้นฐานในการพัฒนา ด้านอื่น ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาข้อมูลโดยละเอียด โดยเฉพาะข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยแต่ละภาคเรียน ความสามารถทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อย การเข้าชั้นเรียน ขาดความรับผิดชอบในการทำงาน ปัญหาการพูด หน้าชั้นเรียน การขาดความพึงพอใจในการเรียน ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเพื่อน และอื่น ๆ เป็นต้น

การวินิจฉัยความสามารถในเชิงการเรียนของนักเรียนนั้นมักทำกันอยู่เสมอ เนื่องจากมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กมากกว่าการวินิจฉัยพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ในการที่จะวินิจฉัยความสามารถเชิงการเรียนได้อย่างถูกต้อง แม่นยำนั้น จะต้องทราบว่าจะหาเครื่องมือใดมาใช้วัดความสามารถนั้น และเครื่องมือที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพียงใด สามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ (จรรยา จินายน และคณะ, 2516, หน้า 114-115) กล่าวว่า คำที่มีความหมายเดียวกันกับ ความสามารถในการเรียน (Scholastic Ability) มีอยู่หลายคำ เช่น ความถนัดตามธรรมชาติในเชิงเรียน (Scholastic Aptitude) ความถนัดตามธรรมชาติในด้านวิชาการ (Academic Aptitude) ความเป็นปัญญาทั่วไป (General Intelligence) และความสามารถทางสมอง (Mental Ability) เป็นต้น เกี่ยวกับคุณลักษณะในด้านนี้ของมนุษย์ ยังไม่มีคำมาตรฐานใช้โดยเฉพาะ แต่ข้อสำคัญที่ควรระลึกไว้เสมอคือ จะต้องพยายามรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงถึงความสามารถทางสมองของบุคคล ถ้าเราต้องการจะเข้าใจบุคคลนั้นให้ถูกต้องสมบูรณ์ หรือถ้าเราต้องการจะช่วยเหลือเขาให้ได้ผลดียิ่ง

2. ด้านความสามารถอื่น ๆ เป็นอีกด้านหนึ่งที่ผู้ปกครองจะต้องรู้ข้อมูลเพื่อที่จะได้ส่งเสริมได้ถูกต้องตามความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบคือ ความสามารถพิเศษของนักเรียน บทบาทหน้าที่พิเศษของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอก

โรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ความถนัด ความสนใจและผลงานที่ผ่านมานักเรียน เป็นต้น

โดยสรุปแล้วการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านความสามารถประกอบด้วยความสามารถทางการเรียนและความสามารถทั่วไป มีประเด็นที่ต้องดูแลช่วยเหลือ การติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งรายภาคและรายปีการศึกษา พฤติกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ความตั้งใจและความสนใจเรียน การมาและการขาดเรียน ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย การปรับตัว ความสามารถทางเชาวน์ปัญญา การร่วมกันพัฒนาความสามารถทางสมอง การแสดงออกทางความสามารถพิเศษตามความถนัด ทั้งกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน และผลงานที่ผ่านมานักเรียน เป็นต้น

ด้านสุขภาพ สุขภาพของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ

1. ด้านร่างกาย รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ น้ำหนัก ส่วนสูง ความสะอาดของร่างกาย โรคประจำตัว ความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น อวัยวะต่าง ๆ และอื่น ๆ รวมทั้งการรับประทานอาหาร หรือปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ อาทิเช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ชีวิตความเป็นอยู่ การออกกำลังกาย เป็นต้น

2. ด้านจิตใจและพฤติกรรม รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ สภาพอารมณ์ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น มีอารมณ์ซึมเศร้า มีความวิตกกังวล พฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อการศึกษา ความสามารถพิเศษและการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมเบี่ยงเบน ก้าวร้าว สมาธิสั้นไม่อยู่นิ่ง บุคลิกภาพเก็บตัว ขี้อาย หรือความสัมพันธ์กับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ เป็นต้น

สุขภาพ ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2535 หมายถึง ความเป็นสุข ปราศจากโรค ความสบาย

สุขภาพ (Health) ตามความหมายขององค์การอนามัยโลก หมายถึง ภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี

รุจา ภูไพบูลย์ (2537, หน้า 8-11) กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสังคม ไม่เพียงแต่ปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น

กิตติกุล ศรีสว่าง (2539, หน้า 131) กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข มิใช่ปราศจากโรคเท่านั้น

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการมีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ดังนั้น สุขภาพกาย จึงหมายถึง สภาพทั่วไปของร่างกาย และความสมบูรณ์ของร่างกาย

สุขภาพจิต ตามความหมายขององค์การอนามัยโลก (2519, หน้า 9) ได้ให้ความหมายว่า สุขภาพจิตเป็นความสามารถของบุคคลที่จะปรับตัวให้มีความสุขอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี มีสัมพันธภาพอันดีงามกับบุคคลอื่น และดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสมดุลอย่างสุขสบาย รวมทั้งตอบสนองความต้องการของตนเองในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีข้อขัดแย้งภายในจิตใจ มิได้หมายความว่าความรวมเฉพาะเพียงแต่ปราศจากอาการโรคประสาทและโรคจิตเท่านั้น

สุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคลในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการรับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการแลกเปลี่ยนค่านิยม แบบแผนการดำเนินชีวิต ทำให้ค่านิยมของคนเปลี่ยนแปลงไป เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ มีผลทำให้เกิดปัญหาการเลียนแบบค่านิยม พฤติกรรมการบริโภคของบุคคลในสังคมอันจะนำไปสู่การแข่งขันและเกิดปัญหาความเครียดทางจิตใจตามมา ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีก็จะสามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองได้เหมาะสม ทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าได้ รู้จักใช้สติปัญญาและอารมณ์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีจึงมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มาก

โดยสรุปแล้วการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสุขภาพ ประกอบด้วย ด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม มีประเด็นที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ได้แก่ สภาพร่างกายของนักเรียนเกี่ยวกับน้ำหนัก ส่วนสูง ความสะอาดของร่างกาย โรคประจำตัว ความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกายเกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ การร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาสุขภาพร่างกายทางด้านปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ความเป็นอยู่ การร่วมกันพัฒนาทางด้านจิตใจ พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ พฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อการเรียน พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางที่ไม่เหมาะสม บุคลิกภาพ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีงามกับบุคคลทั่วไป การดำรงชีวิตที่ดี เป็นต้น

ด้านครอบครัว ครอบครัวมีความสำคัญและเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้การอบรมสั่งสอนหล่อหลอมพฤติกรรมการกระทำ ความคิด ความรู้สึก เรียกโดยรวมว่า ช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพของมนุษย์ สร้างและพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในสังคม ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมีผลทำให้สภาพครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปด้วยและส่งผลไปถึงตัวนักเรียน ฉะนั้น ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบในการพัฒนาส่งเสริมช่วยเหลือและแก่นักเรียน คือ

1. **ด้านเศรษฐกิจ** รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความเพียงพอของรายรับรายจ่าย ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน อาชีพของผู้ปกครอง หรืออื่น ๆ เป็นต้น

2. **ด้านการคุ้มครองนักเรียน** รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง สถานภาพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว จำนวนพี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การติดยา การพนัน เป็นต้น

วรภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2539, หน้า 42) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ผูกพันกัน เช่น ความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กัน จะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เช่น เป็นบิดา มารดา เป็นสามี ภรรยา หรือเป็นบุตร เป็นต้น

รุจา ภูไพบูลย์ (2537, หน้า 8-11) ได้ให้ความหมายของครอบครัวในเชิงสหวิทยาการไว้ดังนี้

1. **ด้านชีววิทยา** ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันทางสายเลือด
 2. **ด้านเศรษฐศาสตร์** ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณเดียวกัน แม้จะอาศัยอยู่ต่างสถานที่กัน

3. **ด้านสังคมศาสตร์** ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วม เหวะสถาน หรือบ้านเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ สนใจต่อทุกข์ซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกัน มีความรัก ปรารถนาดีต่อกัน โดยมีจำเป็นต้องสืบสายโลหิตเดียวกัน

4. **ทางกฎหมายหรือนิติศาสตร์** ครอบครัว หมายถึง ครอบครัวที่ชายหญิงจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมถึงบุตรหรือบุตรบุญธรรม กฎหมายยังได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตร ที่มีต่อกัน และกำหนดสิทธิในการรับมรดกทางกฎหมาย

จากความหมายต่าง ๆ ของครอบครัว พอจะสรุปได้ว่า ครอบครัวจะมีลักษณะ คือ จะต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความผูกพัน สัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือกฎหมาย สมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่เคหะสถานเดียวกันหรือต่างกัน ใช้ทรัพย์สินซึ่งหามาได้ร่วมกัน มีความรักและปรารถนาดีต่อกัน รับรู้ถึงความทุกข์สุขร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันในฐานะเป็นบิดามารดา สามีภรรยา และบุตร และมีสิทธิในการรับมรดกตามกฎหมาย

หน้าที่ของครอบครัว

1. ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย โดยจัดหาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ให้เพียงพอ เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ฯลฯ รวมทั้งการดูแลสุขภาพเมื่อจำเป็น
 2. ตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ โดยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่แก่สมาชิกในครอบครัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สมาชิกจะรู้สึกอบอุ่นใจ มั่นใจ เห็นคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดี
 3. เลี้ยงดู อบรมให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม โดยการอบรม สั่งสอน ควบคุมดูแลพฤติกรรมของสมาชิก เพื่อสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคต
 4. สืบเชื้อสายหรือการผลิตสมาชิกใหม่เป็นผู้สืบสกุลให้แก่สังคม โดยการแต่งงานมีบุตรหรือรับบุตรบุญธรรม ครอบครัวมีบทบาทมาเป็นสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพของสังคม
 5. สร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพสังคม โดยผู้นำครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพสุจริต รู้จักเก็บออม เพื่อให้ครอบครัวมีฐานะมั่นคง
- ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีผลต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง ประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายของสมาชิกในครอบครัว บุคคลในครอบครัวรับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง สามารถดูแลคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงได้ ครอบครัวนั้นก็อยู่อย่างมีความสุข

โดยสรุป การดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านครอบครัวประกอบด้วยสภาพทางด้านเศรษฐกิจ และการคุ้มครองนักเรียน มีประเด็นที่ต้องดูแลช่วยเหลือ ได้แก่ การหารายได้มาสนองความต้องการปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวเกี่ยวกับแต่อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การร่วมกันส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัว สนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการเรียน ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน การแสดงออกตามบทบาทหน้าที่การเป็นผู้ปกครองที่ดีโดยการอบรม สั่งสอน การเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น และสร้างความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในครอบครัว รวมทั้งการป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ อันเกิด

จากการใช้สารเสพติด บุหรี่ สุรา การพนัน การทะเลาะวิวาท การจับขี้รวดยานพาหนะ และการออกนอกบ้านในยามวิกาลตามลำพัง เป็นต้น

นอกจากนี้การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองจะต้องรู้จักเพิ่มเติมจากที่กล่าวข้างต้นซึ่งถือว่ามีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่นกัน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2537, หน้า 18) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้เรากระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อาภรณ์พันธ์ จันทรัสว่าง (2522, หน้า 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกันได้ ควรจะต้องมีความตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยหรือทำในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 18) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมในกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

นิภาภรณ์ เกียรติสุข (2539, หน้า 7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้พัฒนาปัญญา ความรู้ ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ตนอาศัยอยู่

จากคำจำกัดความดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในการตัดสินใจ การดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไข ปัญหา และร่วมประเมิณผล ในกิจการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองและเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มบุคคลได้ร่วมกันกำหนดไว้

ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลผู้ให้การอบรม เลี้ยงดู คุ้มครอง ปกป้อง ดูแล รักษา ส่งเสริมสนับสนุน นักเรียนที่อยู่ในปกครอง ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้อุปการะ เป็นต้น

ฉันทนา ภาคบกข (2537, หน้า 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหมายถึง การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับ ทางโรงเรียนหรือศูนย์เด็ก

हरषा नलवलषयर (2535, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครอง ครูและบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน นับตั้งแต่การวางแผน การทำงานการเรียนรู้ และการตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางด้านการศึกษาของเด็ก

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลผู้ให้การอบรม เลี้ยงดู คุ้มครอง ปกป้อง ดูแล รักษา ส่งเสริม สนับสนุน นักเรียนที่อยู่ในปกครอง ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้อุปการะ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับ ผลประโยชน์ ร่วมส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ป้องกันแก้ไขปัญหา และร่วมประเมินผล ในกิจการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อถึงตัวนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม

แนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม

ศลวรณ เสรลรภ (2539, หน้า 71-73) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลลยกล่อม หมายถึง การลใช้การพูด หรือการเขียนเพื่่อมุงให้เกิดความเชื่อถลือ และการกระทำ ซึ่งการเกลลยกล่อมมลประโยชน์ในการแก้ลไขปัญหา ความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน จะเห็นได้วาล การเกลลยกล่อมจลเป็นปลจยหนลึ่งที่จะนาลไปสู่การมลส่วนร่วม โดยเฉพาะถลารลึ่งที่ เกลลยกล่อมนั้นเป็นลไปตามความถลองการ ถลย่อมจะส่งผลลให้บุคคลเกิดการมลส่วนร่วมได้ในที่สุด
2. ทฤษฎีการสร้างขวัญคนในชาติ คนเรามลมีความถลองการทั้งกายและลใจ ถลาคคนเรามลมีขวัญ ถลผลการทำงานถลจะดีลไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากขวัญเป็นสถานการณลทางจิตลใจที่แสดงออกในรูป พฤติกรรมต่าง ๆ
3. ทฤษฎีการสร้างความรู้ลสิกชาตินิยม ปลจยหนลึ่งที่จะนาลไปสู่การมลส่วนร่วมถลือ การสร้างความรู้ลสิกชาตินิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึง ความรู้ลสิกที่เป็นตัวของตัวเองที่จะอุทลศหรือเน้น ค่านิยมเรลองผลประโยชน์ร่วมของชาติ มลมีความพลงพอใจในชาติของคนเอง
4. ทฤษฎีสร้างผู้นำ การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มลใจ เพื่อบรรลูล เป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปลจยสำคัญในการร่วมกลุ่มคน จูงลไปยังเป้าหมาย ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ถลย่อมจะนาลไปสู่การมลส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยล

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีง่าย ๆ เพราะใช้กฎระเบียบแบบแผนในการดำเนินงานในเรื่องของการบริหาร ธรรมชาติของคนถ้าทำงานด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็จะไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็น การใช้แบบบริหารราชการเป็นการย่ำให้ปฏิบัติตามนโยบาย เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

จอร์จและเดวิส (Goetsch & David, 1994, p. 10) กล่าวว่า แนวคิดการจัดคุณภาพ ทั้งองค์กร ประกอบด้วย การเน้นลูกค้าภายในและภายนอกองค์กร การมุ่งเน้นคุณภาพ การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ความมุ่งมั่นในระยะยาว (Long-Term Commitment) การทำงานเป็นทีม การปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง การให้การศึกษา และการฝึกอบรมบุคลากร การให้อิสระในการคิด การมีจุดมุ่งหมายขององค์กร การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการให้อำนาจปฏิบัติอย่างเหมาะสม (Empowerment)

จะเห็นว่า ในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนจะต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนซึ่งดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดตรงจากครูที่ปรึกษา ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Bell (1973, p. 236 อ้างถึงใน วีรภัทร์ เจริญดี, 2542, หน้า 50-52) ตระหนักถึงความสำคัญ และบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองต่อการพัฒนาสติปัญญา โดยเชื่อว่า การศึกษาในวัยเรียนผู้ปกครองควรจัดเพิ่มเติมให้แก่เด็กที่บ้าน เป้าหมายของการศึกษาควรเป็นไปเพื่อการสร้างเจตคติต่อการเรียนรู้ และการสร้างความสามารถทางเชาวน์ปัญญา และเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการศึกษาย่างมีแบบแผนต่อไป

จะเห็นว่า ผู้ปกครองนับเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการดูแล อบรม เอาใจใส่นักเรียนให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ฉะนั้นบทบาทสำคัญที่ผู้ปกครองพึงมีต่อนักเรียนมีหลายประการด้วยกัน พอสรุปได้คือ

1. บทบาทในการให้การศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้นักเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ดังนั้น ผู้ปกครองจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งให้การดูแล กำกับ ติดตามสนับสนุน ส่งเสริม และประทับประคองนักเรียนให้นักเรียนจบการศึกษาอย่างน้อยที่สุดภาคบังคับ มีทักษะการดำรงชีวิตที่ดี สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

2. บทบาททางด้านเศรษฐกิจ ผู้ปกครองจะต้องให้การสนับสนุน ช่วยเหลือทางการเงินมาใช้จ่ายสนองความต้องการพื้นฐาน ตั้งแต่อาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการศึกษาเล่าเรียน แม้ว่า ปัจจุบันสภาพครอบครัวประสบกับภาวะเศรษฐกิจไม่ค่อยดีนัก ผู้ปกครองควรหาวิธีการในการใช้จ่ายอย่างประหยัด เช่น การสอนให้นักเรียนในปกครองรู้ถึงฐานะ ความเป็นอยู่ อาชีพ รายได้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว การรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด อวดอ้อม โดยเฉพาะผู้ปกครองก็จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย หรือนอกจากนี้อาจจะขอสนับสนุนทุนการศึกษาของโรงเรียนหรือหน่วยงานของรัฐตามความเหมาะสม

3. บทบาทการให้ความรัก ความรักนับเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่สามารถให้ทดแทนกันได้ โดยเฉพาะความรักจากบิดา มารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้อุปการะ ความสำคัญของความรักจากบิดา มารดา นั้น Glueck ได้ศึกษาจากเด็กดีและเด็กอันธพาล 500 คน สรุปได้ว่า เด็กจะดีได้ต้องได้รับความรักจากบิดา มารดา การเลี้ยงดูของมารดา วินัยจากบิดา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบิดามารดา ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการให้ความรักของครอบครัว ผู้ปกครองควรให้ความรักความเมตตาแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น มีสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เขาเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและประสบความสำเร็จในชีวิตได้

4. บทบาทในการปกป้องให้ความปลอดภัย มนุษย์ทุกคนต้องการความปลอดภัย นักเรียนก็เช่นเดียวกันต้องการได้รับการปกป้องจากภยันตรายทั้งปวง ผู้ปกครองจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น ความปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ การทำร้ายทางด้านจิตใจ อารมณ์และสังคม สิ่งเหล่านี้บางครั้งผู้ปกครองละเลย หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเฉพาะในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นักเรียนมีโอกาสเสี่ยงต่อชีวิตความเป็นอยู่ ฉะนั้น ผู้ปกครองก็ควรจะติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ และคอยสอดส่องดูแล เพื่อจะได้ป้องกันแก้ไขได้ทันเวลา

5. บทบาทในการสนทนากการ การสนทนากการเป็นสิ่งสำคัญของชีวิตครอบครัวในปัจจุบันเพราะ ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกมีผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจของนักเรียน บางครั้งอาจทำให้เกิดความเครียด เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองควรรหาโอกาสสนทนากการกับนักเรียน บ้าง เป็นต้นว่า การสนทนา พูดคุย การออกกำลังกาย หรือการสนทนากการอื่น ๆ ร่วมกัน เพื่อที่จะให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น

6. บทบาททางด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ปัจจุบันนักเรียนมีความเชื่อว่าเป็นตนเองเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะว่าเกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ หรือ บางคนนับถือศาสนาอื่น ๆ ผู้ปกครองควรชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของศาสนาทุกศาสนา เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการที่จะทำความดี นอกจากนี้ผู้ปกครองควรสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการสืบทอดประเพณี

และวัฒนธรรมที่ดั่งามในทางที่ถูกต้อง และที่สำคัญ ปัจจุบันนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมลดน้อยลง อาจเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ มากมาย ประกอบกับนักเรียนไม่รู้วิธีคิด ดังนั้นผู้ปกครองควรที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดั่งาม โดยไม่ปล่อยให้เป็นการของโรงเรียนแต่ฝ่ายเดียว

7. บทบาทในการอุทิศเวลา ปัจจุบันผู้ปกครองมักพูดเสมอว่าไม่มีเวลา ทั้งภาระต่าง ๆ ให้กับครูบ้าง คนใช้ในบ้านบ้าง หรือปล่อยให้เรียนอยู่ตามลำพัง ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้นักเรียนขาดความรักและการดูแลเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่น ทำให้นักเรียนอาจตัดสินใจทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง กว่าผู้ปกครองจะรู้ก็อาจจะสายเกินไปยากแก่การแก้ไข ดังนั้น ผู้ปกครองควรอุทิศเวลามาทุกข์ สุข ของนักเรียนบ้าง เพื่อที่จะได้ทราบถึงทุกข์ สุข หรือปัญหาต่างของนักเรียนเพื่อที่จะได้แก้ไข ได้ทันเวลา

บทบาทต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นนี้ล้วนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หากนักเรียนเติบโตมากับครอบครัวที่ผู้ปกครองรู้ถึงบทบาทหน้าที่และมีความรับผิดชอบ นักเรียนคนนั้นก็จะมีโอกาสดีกว่าคนอื่น และสามารถเติบโตเป็นเยาวชนที่ดีของชาติได้ แต่ปัญหาที่พบอย่างหนึ่งก็คือผู้ปกครองส่วนใหญเห็นความสำคัญของนักเรียนแต่จะไม่ค่อยอุทิศเวลาให้แก่เด็กนักเรียน ผู้ปกครองมักจะมอบให้เป็นภาระของโรงเรียน ให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการแก้ไข ประกอบกับผู้ปกครองบางคนไม่รู้วิธีการที่จะดำเนินการอย่างถูกต้องและเหมาะสม ฉะนั้นผู้ปกครองจะต้องดูแลเอาใจใส่ปลูกฝังในสิ่งที่ดั่งามและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพื่อที่นักเรียนจะได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไปอีกด้วย

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ

ระดับชั้น ในที่นี้หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการศึกษาพัฒนาการวัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-15 ปี ซึ่งเป็นวัยอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และพัฒนาการวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-18 ปี พบว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-15 ปี แตกต่างจาก เด็กที่มีอายุระหว่าง 15-18 ปี ดังนั้น ผู้ที่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะต้องดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวุฒิภาวะ ของเด็กแต่ละวัยให้เหมาะสม นอกจากนี้ ยังสอดคล้อง

กับผลการวิจัยของ ประเสริฐ วิเศษกิจ (2542, หน้า 27) พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในปกครองระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งทางด้านวิชาการ ด้านกิจกรรมนักเรียน ส่วนด้านปกครองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ฉะนั้น ระดับชั้นของผู้ปกครองนักเรียนจึงเป็นตัวแปรที่น่าสนใจและมีความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

วุฒิการศึกษา ในที่นี้หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่าปริญญาตรี มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีรภัทร์ เจริญดี (2542, หน้า 50-52) พบว่า ผู้ที่มีวุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 44.12 เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนสูงกว่าวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับที่สูงกว่าเข้ามามีส่วนช่วยในการที่จะเข้าใจและเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัญชา จันทร์รักษา (2540, บทคัดย่อ) พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนแตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มีการศึกษาดำกว่า วุฒิการศึกษาจึงนับเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เพศ ในที่นี้หมายถึงเพศของผู้ปกครองนักเรียน เพศจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความคิดที่แตกต่างกัน และมีผลต่อการดูแล เอาใจใส่ มีความเข้าใจถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กันยา สุวรรณแสง (2539, หน้า 22) กล่าวว่า เพศทำให้เกิดความแตกต่างของบุคลิกภาพ ธรรมชาติ และสังคมกำหนดให้หญิงและชายมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเพศหญิงจะมีความสามารถในการเข้าใจถึงอารมณ์และสัญญาณต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้คำพูดได้ดี จึงทำให้เพศหญิงมีความสามารถทางด้านภาษาและเรื่องการสอนมากกว่าเพศชาย ดังนั้นเพศจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จะเห็นว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ ระดับชั้นของผู้ปกครองนักเรียน วุฒิการศึกษา เพศ ล้วนมีอิทธิพลต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากวุฒิภาวะที่ต่างกันทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วัฒนา พันธเมฆา (2528, หน้า 61-63) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป และแบบทอดทิ้ง นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีการศึกษาสูงมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกสูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีการศึกษาดำ

นฤมล สิริพันธ์ (2533, หน้า 82) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ลำดับการเกิด เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกสูง ส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งจะมีความก้าวร้าวสูง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันจะมีพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออกสูง

ภูมินทร์ อ่อนละมุน (2538, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญความขัดแย้งกับเพื่อนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโสภณศิริราษฎร์ อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมหลักหนีและแบบใช้อำนาจ มีพฤติกรรมในการเผชิญความขัดแย้งกับเพื่อนเหมาะสมขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ชมภูษ หนูน้อย (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสุขภาพจิตและความต้องการบริการสุขภาพจิตในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความต้องการบริการสุขภาพจิตในโรงเรียนในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต และด้านการช่วยเหลือการรักษา นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความต้องการบริการสุขภาพจิตในโรงเรียนในทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

บัญชา จันทร์รักษา (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนแตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มีการศึกษาดำกว่า

ประเสริฐ วิเศษกิจ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยมศึกษา) ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในปกครองระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งทางด้านวิชาการและด้านกิจกรรมนักเรียน ส่วนด้านปกครองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ธีรภัทร์ เจริญดี (2542, หน้า 50-52) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีวุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 44.12 เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนสูงกว่าวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับที่สูงกว่าเข้ามามีส่วนช่วยในการที่จะเข้าใจและเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า

งานวิจัยต่างประเทศ

แฟรงเกิล (Frankel, 1962, pp. 174-179) ศึกษาเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อผลการเรียนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนี้ จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน ทำผิดวินัยมาก

Gilchvist & Maxwell (1987, p. 439 อ้างถึงใน พิมพ์ใจ บุญยัง, 2540, หน้า 32) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในวัยรุ่น ในพฤติกรรม 4 ด้าน คือ การระมัดระวังในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การใช้ยาเสพติดหรือการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่และปัญหาความเครียดและการถูกทอดทิ้งจากสังคมในมารดาที่เป็นวัยรุ่น โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์โปรแกรมการให้คำปรึกษาทักษะชีวิตเพื่อให้เกิดทักษะใหม่ ๆ กับวัยรุ่น โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. การเตรียมความรู้ความเข้าใจ เป็นการให้เหตุผลเพื่อชักชวนและจูงใจให้วัยรุ่นเข้าร่วมในโปรแกรม
2. ความจำเป็นของทักษะชีวิต เป็นการสาธิตหรือยกตัวอย่างงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการนำทักษะชีวิตไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
3. การฝึกปฏิบัติทักษะชีวิต เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมบทบาทเป็นต้น

Parenteau (1990, p. 530 อ้างถึงใน ชีรภัทร์ เจริญดี, 2542, หน้า 50-52) ได้ศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและเด็กและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการให้การศึกษา เด็กมีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน โดยผู้วิจัยได้ผลิตเอกสารเพื่อให้ผู้ปกครองใช้เป็น แนวทางในการส่งเสริมการอ่านเขียนให้ลูก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีผล การทดสอบสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การสอน การกระตุ้น การสนับสนุนและ การให้คำชมของผู้ปกครองมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา และยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนและการประสบความสำเร็จของ เด็กในการเรียนที่โรงเรียน

บาร์นส์ (Barnes, 1995, p. 315-A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของ ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยอุดมคติแล้ว ผู้ปกครองต้องมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริง ๆ แล้วการมีส่วนร่วมของพวกเขาจะ ไม่เป็นไปตามอุดมคติ ดังกล่าว และยังได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ จะเห็นว่าการที่ ผู้ปกครองได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี ครอบครัวยังมีความสุข แนวคิดดังกล่าวจากงานวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีผลต่อการจัดการศึกษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป